

ШКОЛСКИ ЛИСТЪ.

Одъ овога листа излазе свакога месеца по три броя.

Цена е на год. 3 ф. на по године 1 ф. 50 н.

Брой 12 У Новоме Саду, 30. Априла 1862. Год. V.

Како се науче деца на побожностъ.

(Едно питањѣ за учителъ.)

Ако и есте наука христанска башъ тога ради наређена, да децу Богопознаню и Богопочитаню научи, спетъ ние тимъ исклучено, да учителъ и друга средства и прилике неупотреби, како би у деци Богопочитанъ пробудио и извио.

Найпре ћемо казати, шта е Богопочитанъ и какавъ мора учителъ у смотреню овогъ собомъ бити, пакъ онда ће мо изброити средства и прилике, како ће ихъ и кадъ учителъ употребити, да децу томъ научи.

Богопочитанъ е живо осећанъ блискости живога Бога, скопчано са некимъ светимъ страомъ одъ нѣга. То осећанъ е еданъ одъ најглавнии фактора моралногъ живота. У комъ е то осећанъ живо, никадъ тай свете заповеди Божие преступити неће, ни онде, где га нико невиди, еръ то осећанъ да е снагу противу свакогъ кушаня зла. То осећанъ отера и помисле рђаве изъ наше душе, еръ су и најтайниѣ мисли свевидећемъ оку божемъ явне. То осећанъ теши насъ у беди и злу и онда, кадъ никое людске помоћи близу ние, еръ е онъ, Свемогићи увекъ близу и увекъ наша највећа заштита и одбрана.

Учителъ кои е радъ то свето осећанъ у деци да пробуди и извие мора пре свега самъ онако живити, као да е непрестано предъ Богомъ; мора се сећати Бога, не само сваки данъ, него сваки часъ. Кудгоъ иде и гдегодъ стои осећа се непрестано предъ Богомъ: ако е у туги, прво нѣму уздише; ако е у невољи, прво нѣга у помоћъ зове; ако е у радости и добру први погледъ благодарности нѣму диже; и нема никоегъ часа, ни рада, ни труда ни благослова, коегъ онъ прво и одма у свезу съ Богомъ свести себе принуђена неосећа.

Са таковимъ почитанъмъ Бога даде се лако о Богопочитаню и говорити и сведочити и друге на то упућивати и приводити томъ. О такомъ учителю може се рећи: онъ е савъ крозъ оно, што треба да е; на нѣму е све учителъ: речъ и дело, погледъ и понашанъ, ерце душа и мисао.

Окромъ орогъ има іошъ особити средства начина и прилика, где сваки учитель децу на Бога сеѣати и деци о Богу казивати има, а то су слѣдећа :

Учитель валя свакомъ даномъ приликомъ да деци и своя и туѣа искуства о Свезналости божіой казуе, и како свако зло иль добро дело, ма како сакривено било, пре иль после на видило изаѣе; да казуе о провиѣеню божиемъ и управляню людскомъ судбиномъ, и како су нѣгови планови и путови често чудни, аль опетъ све најлепше, најдивније изаѣе; да казуе о нѣговой чудесной помоћи у нужди, и како башъ онде избавля, где е нужда највећа, и свое хранеѣе и помажуѣе анѣеле свудъ има; да казуе о саслушаню наши молитава, и како е онима најближе, кои га у помоѣъ призивлю. То све валя не у абстрактнимъ говорима него конкретно у примерима, приповедкама деци казивати, еръ само онда за децу вреди. Те су приповедке неоценѣно благо по децу, и што ихъ кои учитель више зна и вешто и згодно употребити уме, то е већа среѣа и благословъ по нѣгову децу.

Учитель валя да сваку прилику, коя се у дечивмъ животу деси уасни, да ихъ на ту невидиму аль осетну блискость Бога опомене. Кое дете после дуже иль опасније болести опетъ у школу доѣе, валя да га учитель поздрави радујући се нѣговомъ оздравлѣню, аль пре свега да га опомене на оногъ, кои га е одъ болести диго. Кое дете у беду и неволю падне, иль комъ ранитељ отаць иль мати умре, валя га опоменути на Бога и Богомъ утешити, Богомъ небеснимъ оцемъ, кои о свима бригу води, а о сиротама највеѣма. Ако дете изступа изъ школе, сети га на Бога, да остане на путу божиемъ, и у заеднии са онимъ, кои га е спасао.

Учитель валя да сеѣа децу на онай гласъ Бога, што га сваки у срцу свомъ има, кои се башъ онда свакомъ најживлѣъ появлюе, кадъ ко у прилику и искушенѣ доѣе, зло кое учинити. Исто се тако появлюе и при срдачной молитви, при добивеномъ опраштаю у покаяню, и у свима онима приликама, где у нашемъ животу веѣу кою промену поднети имамо. Аль исто тако валя ихъ сетити и на онай гласъ тела, и на она кушаня и наводеня на зло, што насъ тело мамѣи и дражи. Та кушаня познаю се по томъ, што гласъ онай Бога у нами угушую, што насъ одъ молитве одвлаче, што само привремену телесну користъ на очи изводе, а помисао на вечность газе, што само нашомъ себичности и самолюблю ласкаю, само телесной слабости и страсти угаѣаю, само се очима и лакоумлю допадаю.

Учитељ валя колкогодъ е можно и изванъ школе да децу одъ они места, кудъ люди само телеснимъ страстма и похотама обузети ягме, чува и одвраћа; еръ ту све оно добро семе пропадне, што га у срце деци усађуе, а вата се семе отрова, кое тело и душу упропашћава.

Учитељ валя и да светуе и да доводи децу на јавно Богослуженъ, и да ихъ брижљиво спрема за срадачно саучешће; а то бива: побуђуюћи ихъ, да омиле црковно поянъ и да се радују њимъ, и учећи ихъ томе; тумачећи имъ свето еванђелие, и сећаюћи ихъ на држанъ четврте божие заповеди; и предходећи своимъ сопственимъ примеромъ побожнога саучашћа на јавномъ Богослуженю.

Учитељ валя не само да пази, да деца свое школске задаће и дужности точно извршую, сећаюћи ихъ, да е то дужностъ Богу самомъ, него да и родителъ дечие испитуе, есуль и кодъ куће послушна, еръ е и то дужностъ Богу самоме.

Учитељ валя да ихъ подстиче и оживљава да се приљжно Богу моле, да тимъ ону обилну Божию милостъ и снагу на све добро, а гнушанъ на зло измоле; ако имъ добро иде, да незабораве Богу благодарити, а у злу и невољи, да молитвомъ у нѣга прво помоћи потраже; јошъ да у својой молитви увекъ и све оне сапомену, кое найволию.

Кои учитељ тако учини, наскоро ће dospети, да неће више деци тогъ напминяня ни нужно бити, сама ће се у то уживити, и текъ онда е прави благословъ на њи изливенъ, Духъ свети самъ непосредно и најсилни.

О ученю на паметь.

Она умна снага, којомъ на паметь што научити можемо, зове се памтенъ. Памтенъ ние у све деце еднако снажно. Нека деца за чудо брзо упамте све што годъ чују, а друга врло споро и тешко, и опетъ нису ни она, што брзо упамте увекъ најболъ, ни ова што теже увекъ најлошия. Мирния и ћутљивия деца упамте обично пре негъ несташния и брблявия. Овой утрчаваю при напаметь ученю сваки часъ коекакве друге мисли наумъ, пакъ ихъ сметаю, сбунюю; а кодъ тише, мирние деца тогъ нема, пакъ лакше упамте. Али се и то зна, да оно, што се часомъ научи часом и заборави, а што се теже учи дуже одржи; спорие е памтенъ постаняне, а итление е и ветернястие.

Упадо. О памтению знамо као и о осталимъ умнимъ снагама то на известно, да се упражняванѣмъ оштри и снажи, а неупражняванѣмъ затуплюв. Ние нужно овде примере изъ исторіе наводити о Митридату, кои е 20 ѳзика говорио, о Красу римскомъ наместнику у Азији, кои е сва она силна грчка наречія најточније знао, о Киру персискомъ краљу, кои е у својој големој войсци свакогъ войника поименце знао; има такови примера крозъ све веке до данасъ, и сви се као чуда приповедаю и хвале, а све е окромъ природногъ дарованя упражняванѣмъ дошло.

Да е даръ памтения врло важанъ, о томъ ни сумнѣ нема. Остарили люди ни за чимъ толико нежале, као за тимъ, што ихъ памтенѣ оставља, што у часу забораве, промену, забуне ствари и лица, пакъ ихъ то у највећу сметню доведе. Колику су важностъ сви стари педагоги на памтенѣ полагаати, види се изъ оне речи њиове, где веле: *Tantum scimus, quantum memoria tenemus*, т. е. толико знамо, колко памтимо. Зато е у старој школи памтенѣ најважнији готово едни посо био. Противу те едностраности Русо се први са свомъ снагомъ подигао, и показао, да оно знанѣ, кое само у памети а не и разуму имамо, ние никакво, ние ни имена знаня вредно. Алъ онъ е опетъ на други край претерао, хтео е, да се башъ ништа на паметъ неучи, и многи су се нѣга држали, те тимъ не само ту велеважну снагу ума сасвимъ занемарили, него и цело изъ тогъ исходеће изображанѣ умно и душевно запустили. Новия е школа важностъ обоегъ увидећи признала, да знанѣ, кое само голо у памети стои ние сила вредно, ал е врло важно: да се свако ту прво смести утврди и намножи, да се тимъ материалъ осталимъ вишимъ умнимъ снагама спреми, кои ће прерађивати и у свое створове склапати моћи.

Памтенѣ е у детинству најживлѣ, пакъ тада га валя и најживлѣ предъ а се узети. Колико е тада памтенѣ снажно најболѣ се види изъ оне лакоће и брзине, којомъ мала деца ѳзикъ науче. Готово сва деца разумеу већ на почетку треће године матерни ѳзикъ толико, да сваки говоръ старији люди о стварма видимимъ разумеу, и све свое желѣ и потребе сасвимъ разумљиво казати умеу. А где се за тимъ стане, ту деца до шесте године по два три и четирѣ ѳзика науче. Колика гомила пойма, и колика израза! Алъ ние ни чудо. У томе су добу живота остале умне снаге јошъ врло слабе, и незаузимаю ни паживѣ ни времена. Детия е душа илѣ умъ подобанъ празной табли, коя сваку црту и утисакъ на чисто прима, и њихъ тимъ чистие и јасније задржи што е манѣ други црти и утисака ту. Штогодъ тада на ню

дође, то се и радије и јасније увати; после све теже иде, ерѣ е све пуније; јошѣ доцније дођу низѣ те спољашнѣ утиске свое собствене мисли и сматрања. сѣ којима се истина она безазленостѣ, лаковерностѣ, али сѣ њомѣ и она готовостѣ и живостѣ приманя туђи утисака, и она брзина и лакоћа памтєня ослаби, расквари.

Ова су искуства по учителя врло важна, зато, да ту снагу донде упражњава, докѣ е вољна примати. Одма одѣ првогѣ дана, кадѣ дете у школѣ ступи, ваља ту снагу предѣ а се узети, пакѣ е снажити и извијати, тимѣ већма, што се тимѣ уедно и дете знањма обогаћава. која ће му у поздниємѣ животу на највећу користѣ бити. Учителѣвѣ у овомѣ смислу полагањѣ трудѣ никадѣ ние неплоданѣ осто, извостанѣ знакѣ, да е тимѣ великој потреби одможено.

Сваки школски данѣ нека дакле и своју задаћу памтєня има, па нека ће најманя бити, нека ће се изѣ најситнии изражая састояти, само да се одржава дете у ономѣ вештбаню, кое е по оснаженѣ те снаге тако важно. Саберели се јошѣ увекѣ по истеченю сваки шестѣ дана све запамћено уедно, то изађе већѣ прве неделѣ прилична гомила знаня, којемѣ се и дете само радуе, чимѣ опази како напредуе, те тимѣ јошѣ вољније далѣ учи и сабира. Само е едно нужно, а то е, да учитель сѣ почетка илѣ ситније задаће задае илѣ веће на ситније целости раздели, и да одѣ времена до времена детету помогне, да све прегледа потвори.

При овимѣ задаћама има учитель највећма на то пазити, да деци само оно за памтєнѣ задае, што е памтєня вредно. Што е најодабрание, само е то за децу ваљно. Овде се ради о постаномѣ сталномѣ уваженю, о основу, и дубокомѣ укорененю; ради се о интензивномѣ асеню онога скупогѣ времена, о сетви на њиву, која никадѣ више после неће онако радо спољсеме примати; ради се о укорененю оногѣ, што ће за навекѣ требати, макарѣ после колко му драго мисли и наука преко ума прелазило. Зато мора тај памтєня материялѣ езгра одѣ знаня бити. А имали ту ичега што би се могло упоредити и мерити са онима светимѣ речма: „Люби Бога више нагѣ себе сама, а ближнѣга свога као себе сама.“ „Што ниси себи радѣ, нечини другоме.“ „Како сте ради да чине вама люди, чините и ви њима онако.“ „Поштуй оца свогѣ и матерѣ своју, да ти благо буде, и да дуголѣтанѣ будешѣ.“ „Ј самѣ Господѣ Богѣ твой, неузимљи други Богова кромѣ мене;“ и остала. Тако ваља учитель да пази, да е и све остало, што е радѣ да му деца

за навекъ памте томе подобно. Коекаква лакрдия, ако би се деца и допадала, несме у ово прво ученѣ улазити. Нека е дакле јошъ едаредъ речено: само найодабрание за децу валя.

Подпуно разумеванѣ свега, што ће деца на паметъ учити, ние башъ преко нужно. Сваки човекъ самъ иза се извиюћи се расте и у разумеваню оногъ, што е у детињству научио. Прве речи, кое дете проговори, отацъ и мати, тако су пуне садржая, да ихъ цео идући векъ никадъ сасвимъ исдрпити кадаръ ние, и ми опетъ зато ни найманѣ незазиремо, терати дете да ихъ научи. Јошъ я држимъ, да она радостъ, што е имамо, башъ отудъ долази, што знамо, колико е то благо, и да ће цео животъ посла имати, докъ га сасвимъ извие. И отуда се види, шта валя детету за ученѣ давати.

Само неваля опетъ ни оно за напаметъ ученѣ задавати, што е детету по све стране, и о чему башъ нигде никоегъ пойма уватити кадро ние, па кое су му посве празни звукови. Са тимъ опетъ децу товарити значи, навикавати ихъ на не-смысленостъ, на безчувственостъ, одлучивати езикъ одъ срца, памтенѣ одъ мишленя, а притомъ можда јошъ на најлепше пойме и речи непазити, или њи злоупотреблявати.

Прво ученѣ напаметъ иде онимъ начиномъ, да учитељ казуе а деца за њимъ говоре. То сама нужда прописуе. Другогъ начина у почетку и нема, коимъ би се у дете мисао коя споля турила. У овоме е начину јошъ и тай добитъ, да се дете у разуме-ванѣ те мисли најлакше уведе, ако се само учитељ потруди, да мисао ту са разумнимъ гласоударенѣмъ лепо и ясно изговори.

Самостално напаметъ ученѣ текъ онда е могућно, кадъ деца сама читати знаду. Алъ и онда валя сваку за напаметъ ученѣ одрећену задаћу дете најпре правилно изчитати научити. коимъ се не само разумеваню помогне, него и лакшемъ и твр-ђемъ запамтеню. Неправилно научено доцниѣ исправляти хтети, то е и врло тежакъ посо, и редко за рукомъ изађе. И овде е болъ, да се учитељ онога старогъ и давно осведоченогъ пра-вила држи: далеко е и лакше и савестниѣ учувати погрешку, него е после исправляти.

Далъ валя учитељ и то децу да научи, како ће при на-паметъ ученю поступати. То редко кои учитељ учини, већъ само зада, одавде доведе имате научити, а и непомисли, колико е дете недотупавно, и да и томе неке вештине треба, и да правила има, коихъ се при томъ држати валя. Многа деца дођу кући, пакъ незнаюћи како ће започети, осврћу се тамъ амо, пакъ најпосле одбаце, или запитаю оца и матеръ, кои ихъ опетъ упутити неуму, пакъ онда најприлѣжниѣ дете побаци

се, или найгрдрнии посо предузме. Дужность е дакле учителева, деци начинъ показати, како то напаметъ ученъ иде, и дужность е препитивати децу особито ону, којой то потеже иде, всуль и како су она правила пазила.

Што се ти правила тиче, иста су она као и кодъ учения манъ деце: валя разделити целу задаћу на више мањи згодни делова, пакъ као и онде сваки делакъ више пута лагано и мислећи прочитати, а онда покушавати, безъ загледаня у књигу одъ речи до речи оно више реда изговорити, и онда далъ ићи. Јошъ имъ валя казати, да е јутро, докъ нив пажня на коешта друго расута, илъ вече, кадъ се спољашня вика мало сталожила, најудесније време за тай посо, еръ се ту човекъ већма и са свомъ пажњомъ у предузету стваръ задубити може. Исто су тако мирна усамљѣна и одъ сваке вике и вреве удалѣна места најзгоднија. Некој, особито теже учећой деци валя световати, да узму и најпре задаћу препишу; спории посо преписиваня сила припомогне, да се стваръ пре запамти. Пре се научи лагано негъ брзо читаюћи. Пре се научи јасно негъ у себи читаюћи. А где ни ово непомогне, онда певанъ оне задаће сила припомогне. Иза свакогъ наученогъ делка, валя све прешле повторити, а после свршетка целе задаће валя се самъ више реда преслишати.

Далъ е дужность учителѣва, увекъ децу у школи препитати. Што учитељ задаће те прилѣжније препитуе, показуе деци, да важность на њи полагае. Деца радије уче, кадъ знаю, да ће питана бити, и да ће учитељу радостъ учинити. Ту радостъ учитељ деци уквари, кадъ ихъ непреслишава; зато валя пазити, да неби та лепа воля у деци съ непреслишаваня клонула. А преслишаванъ е и зато добро, да се и о послушности и о прилѣжности дечијой увери, и да погрешно исправи. То су све важни обзири, и неваля ихъ пренебрећи.

Рефериранъ валя са онимъ гласомъ да иде, како садржай задаће изискуе. То е само онда могућно, ако дете у онај махъ себи стваръ представля, кадъ е реферира. А башъ на томъ и стои све; томъ се не само мисли и наука она повторавя, него се и она осећаня понавляю. Добро гласоударенъ показуе, да дете неговори безъ свести, већъ да и мисли и осећа. То рефериранъ може кадкадъ бити и у хору, особито кадъ е задаћа маня, и учитељ се несумня, да е нису сва деца научила.

Најпосле долази повтораванъ напаметъ наученогъ, што чешће, то болъ. *Repetitio mater studiorum*. Повтораванъ е онај

найважнии посо, кои стваръ утврди, стани. Повтораванъ валя предузимати и у нарочито зато наређенимъ часима, и приликомъ други са тимъ подудараяући се лекциа. Само тимъ утврђенѣмъ дође и дете до оне сигурности знања, коя томъ праву вредностъ на цео идући животъ даде.

О наглости учителя.

(Едно питањ за учителъ.)

Наглостъ е на учителю велико зло, и шкоди нѣму исто онако као и деци. Узрокъ е томъ или природна жестина темперамента, найнесретниѣ свойство на учителю, кое се на свакомъ послу нѣговомъ онога часа види, пакъ би га се што већма клонити валяло; или е узрокъ неправъ поямъ и неправедно осуђиванъ дечии погрешака и преступлѣня, и оно криво мнѣнѣ, да се грдѣомъ, викомъ и цевкомъ више добра учинити даде, негъ благимъ и тиимъ поступкомъ, и она нестрпеливостъ, коя е рада у едномъ часу оно извршити, што се текъ за дуже време едва извршити даде. Шта га се реди догоди, да ово илъ оно дете онако овлашно пресуђуюћи за глупо, пакостно, илъ неваляло прогласимо, о чему ни трага нема. Кадъ би само ми себе умерити умели, пакъ оне различне слабости и погрешке дечие онако гледали, као што оно лекари телесне слабости свои болесника гледаю, а то е, као знаке слабе душе, коіой валя, што е слабостъ онасна тимъ већомъ смотреношћу у помоћъ притећи, ми би далеко далѣ дошли. Ми много коешта осудимо на деци као непристойностъ, безобразлукъ, продрзливостъ, кое ни близу ние, него истиче изъ незнаня, неискуства, безазлености любопитнос и илъ онога невиногъ дечиегъ лакоумства, кое су вештаку банъ знаци најлепша свойства показуюћи, кадъ би ихъ само ми вешто извити умели. Има гомила дечии погрешака, што само изъ слабости увиђеня истичу, а не изъ невалялогъ срца и покварене душе и волѣ. Има много дете, кое е врло тешко о нѣговой погрешки или неправди обавестити и уверити, али не што неће, него што не може да е поня свати и увиди. Имамоли ми онда право на дете буцати и викати зато, што е нѣговъ разумъ јошъ незрело. Има много и много случаева, где су дечиимъ погрешкама више родители негъ деца крива; елъ ту право на децу викати, и децу каштиговати.

Ко све погрешке и преступлѣня дечия са ови точка погледа, тај зацело никадъ на децу буцати неће, окромъ ако е самъ као оно болестникъ илъ ердљива баба вредливъ, или какавъ човекомрзацъ.

Ово би валяло да сваки особито онай одъ нарави жешћи учитељ сваки редъ кадгодъ у школу пође, да се сети, пакъ ће се наглостъ и жестина сама одъ себе мало помало изгубити, тимъ пре, што ће и самъ за се мирни бити, и увидити, да одъ оногъ башъ никое користи нема.

Јошъ валя учитељ да се сети, да свака жестина и у ономъ другомъ то исто изведе, пакъ овде, где су снаге нееднаке одгой подмуклостъ и мржню, највеће зло не по оногъ само, него башъ по учителя. Јошъ у наглости сваки човекъ претера, пакъ се после доцно кае, шта е учинио. Вика и грдня може едаредъ два псованогъ тргнути, а после сву снагу изгуби, и деца огуглаю, пакъ онда изађе циганія и гадъ, кои учителя оногъ часа за оногъ последнѣгъ пукца характерише. Кадгодъ учитељ грди и псуе, непоказуе се деци у ономъ свомъ поносу и ауторитету, кои любовъ и поштованѣ изазивлю. Умераванѣ и мирноћа душе, и тврдоћа намере, и она блага правичностъ, те се поштую, о трибутъ любви само блакости припада.

Библичне приповѣдке

у библичнимъ рѣчма.

24. Роптанѣ Израилѣтяна и помоћъ Божія.

(Мойс. књ. II. гл. 15—17.)

Мойсей поведе сынове Израилѣве одъ црвенога мора и доведе ихъ у пустыню Суръ и идоше три дана по пустињи и венађоше воде. И дођоше у Мерру (горчина,) и неможаху ту пити воде, еръ беше горка. И роптаху люди противъ Мойсея говорећи: „Шта ћемо пити?“ И возопи Мойсей ка Господу, и показа му Господъ дрво,*)) и Мойсей метне дрво то у воду и заслади се вода. —

И дође савъ сборъ сынова Израилѣвыхъ у пустыню Синъ. И ропташе савъ зборъ противъ Мойсея и Аарона и рекоше: „О да смо баремъ помирали одъ Бога у Египту, кадъ смо седели кодъ котлова нувыхъ мяса, и ели леба до ситости, а вы насъ изведосте у ову пустыню да насъ гладомъ уморите!“ И рече Мойсей: „Господъ ће вамъ дати до вече мяса да едете, и у ютру леба до ситости; еръ чуо е Господъ роптанѣ ваше, коимъ роптате противу насъ. А шта смо мѣ? — Ние ваше роптанѣ (мумланѣ гуњѣанѣ) противъ насъ, него противъ Бога!“

*)) Стромъ, живо дрво. —

И бы вече, и дођоше препелице и покрише станъ. (Логоръ, околъ, место где бяху чадорови Израилътянски). И сутра у ютро паде роса около стана, и гле, остаде у пустињи мало нешто и округло, бело као мразъ на земљи. И кадъ видише то сынови Израилъви рекоше еданъ другоме: Шта е то? (Манху?); еръ незнадоше, шта то беше. И рече имъ Мойсей: „То е лебацъ, когъ вамъ даде Богъ да едете. Сакупите себи сваки одъ нѣга за свое домашнѣ мѣру по брою душа!“ И учинише тако. И рече имъ Мойсей: „Нитко да неостави одъ тога за сутра!“ И непослушаше Мойсея, но оставише неки за сутра, и уцрва се и усмрди се. И шести данъ сакупише двоструко, сваки по две мере, и то се неусмрди, нитъ беше црвѣй у нѣму. И рече Мойсей: „Їдите данасъ; еръ е субота, одморъ, покой Господу! данасъ нећете наћи ништа на полю!“ А неки изиђоше седми данъ, да скупляю, и ненађоше. И дадоше сынови Израилъви име зрну томъ Манна; а вкусъ Маннинъ беше, као брашно съ медомъ. И рече Мойсей къ Аарону: „Узми еданъ златанъ кондиръ (стамна, ручка) и метни у нѣга одну меру Манне, и сачувай ю за потомство наше!“, И сынови Израилъви едоше Манну 40 година, све дотле докъ недођоше у землю Финичку (Ханаанъ).

И подиже се савъ зборъ сынова Израилъвихъ изъ пустињѣ Синъ и настанише се у Рафитину, и ту не беше воде. И хулише люди Мойсея говорећи: „Дай намъ воде да пиемо; Шта е то? Извео си насъ изъ Египта да уморишъ жеђу насъ, и децу нашу, и стоку нашу!“ И возопи Мойсей ка Господу и рече: „Шта ћу чинити съ овимъ людма; ето јошъ мало, па ће ме каменѣмъ побити!“ И рече Господъ къ Мойсею: „Пођи предъ овимъ людма, и узми са собомъ неколико старешина, и палицу, којомъ си море пресѣкао, узми у руку. А я ћу стати тамо пре долазка твога кодъ камена (стѣне камените) у Хориву; и удари у каменъ, и изиђи ће изъ нѣга вода, па нека пию люди!“ И учини Мойсей тако предъ сыновима Израилъвима, и прозва име месту томе: „Искушенѣ и грдня;“ збогъ грднѣ сынова Израилъвихъ, и што искусише Господа и рекоше: Далъ е Господъ међу нама или не? —

И дође Амаликъ и навоишти на Израиля. И рече Мойсей ка Исусу сыну Навиновомъ: „Избери себи юнаке и изиђи па се бори противъ Амалика, а я ћу стати на връ горе и палица Божія бытће у моимъ рукама. И учини Исусъ као што му рече Мойсей, и борише се противъ Амалика. А Мойсей и Ааронъ и Оръ узиђоше на връ горе. И доклегодъ држаше Мойсей руке горе подигнуте, дотле побеђиваше Израиль; а кадъ онъ спушта-

ше руке доле, тада побеђиваше Амаликъ. А Мойсееве руке быяху отешчале; и узеше каменъ и подметнуша подъ нѣга, и сеђаше на камену, а Ааронъ и Оръ подржаваху му руке. И укрепише му се руке докъ не зађе сунце. И победи Исусъ Амалика и све люде нѣгове.

Псаломъ 141.

Молитва за помоћъ и спасеніе.

Господи воззвахъ къ тебѣ оуслыши ма. Господе вичемъ теби, послушай ме; Господе! я се тебы молимъ, чуй и саслушай ме. *)

Вонми гласъ моленіа моего, внигда воззвати ми къ тебѣ. Пази на гласъ моленя моего, прими гласъ моленя моего, кадъ я тебе призовемъ. Кадъ се годъ я теби Господе молю будемъ, ты саслушай и милостивно прими мое моленъ.

Како се валя Богу молити, ако желимо да Богъ нашу молитву милостивно прими? — (одъ свегъ ердца) Хоће ли Богъ помоћи ономе, кои му се моли, а овамо е неваляо, на неће да се поправи? —

Да исправитса молитва моя, јако кадило предъ тобою. Нека се исправи молитва моя као кадъ предъ тобомъ;

Нека важи молитва моя као мирисавый димъ изъ кадioniце; нека допре молитва моя преда те, као што иде управо у висъ къ небу димъ одъ каденя; нека буде молитва моя теби Боже угодна и пріятна.

Кадъ ће быти молитва наша Богу угодна?

Има л' какавъ знакъ по коме мы осѣтити можемо да е молитва наша Богу повољна? (Знакъ е тай радость спокойство, утѣха, оснаженъ волъ у добру, кое човѣкъ после крѣпке молитве осѣћа, а кои то неосећа, тай се ніе одъ свегъ ердца Богу молю).

Воздѣланіе рѣкъ моею жертва вечерная. Уздизанъ моихъ руку нека буде предъ тобомъ Господе као жертва вечерная. Подизанъ моихъ руку, нека ти буде тако пріятно, као што ти е пріятна она жертва, што се у вече теби приноси. — У старомъ завѣту приносили су люди Богу на жертву ягавце, те-

*) Глаголъ воззвати есть свршенъ, и по томе у славенскомъ нема садашнѣгъ времена, него се овдѣ прошло време у смыслу садашнѣга употребляю. Исто тако е и на други мѣсти у овимъ псалмовима.

оце, и пшеничну прекруну у знакъ найвећегъ свога поштованя. — Кадъ су те жертве Богу миле биле? (Кадъ су одъ чистогъ срдца приношене).

Мы Христїяни идемо у цркву, кланямо се, клечимо, знаменуемо се знакомъ св. крста, склапљамо и скрштавамо руке; — све су то знаци нашегъ спољашнѣгъ богопочитаня, кои су само онда Богу мили, ако се одъ чистогъ срдца чине, и ако се мы узъ то старамо онако живити као што Богъ заповѣда.

Положи Господи храненіе оустѣмъ моимъ, и двери ѡгражденїа ѡ оустнахъ моихъ. Метни Господе охраненѣ, стражу устима моима, и врата ограде на мое устне. Молимъ ти се Боже, дай ми стражу на мое устне, да уста моя ништа неизговоре што ѡ злобно, пакостно, неваляло. —

Коя заповѣсть Божїя забранюе лажно говорити, клети се, и псовати? А коя забранюе друге люде оговарати и лажно свѣдочити?

Не оуклони сердце мое вѣз словеса лѣкавствїа непцевати вины ѡ грѣсѣхъ. Недопусти о Господе, да се сердце мое нагне на невалялство, да измышлявамъ извиненя за грѣхе; да я правдамъ себе као да нисамъ сагрѣшио; — недай Боже да будемъ тако неваляло, да ми се и онда кадъ грѣшимъ чини као да нисамъ сгрѣшио. —

Сѣз человекѣ дѣлающими беззаконїе и несочтѣса со избранними ихъ. Сѣз людма кои чине безаконѣ, недай Господе да се я сдружимъ, и я се небу приборяти међу њихове одабране; я се небу дружити сѣз онима кои предняче у злу, и кои радость у злу налазе.

Накажетъ ма Праведникъ милостїю и ѡбличитъ ма, елей же грѣшнагѣ да ненамаститъ главы моеа. Нека ме праведникъ учи и воспитава сѣз милошћу, па нека ме и кара; али зейтинѣ грѣшнога човѣка нека не додирне мою главу; нежелимъ да ми неваляло човѣкъ милости чини.

Ико еше и молитва моя во благоколенїихъ ихъ. Ерь іоштѣ и молитва моя есть њима на добро; я се Богу молимъ за њихово добро; да се грешници поправе, и да ни мени ни себи ненауде.

Пожертвы быша при камени сѣдїи ихъ. Њихове судїе, поглавице невалялаца кодъ камените стѣне бѣше заклани и побїени.

Оуслышатся глаголы мои яко возмогаша. Онда ќе се речи мое чути ерь су яке, ерь су умиљате.

Ико толща земли прѣдѣса на земли: расточишася кости ихъ при адѣ. Као што се грудва земљѣ распада и ра-

заспе по земљи; тако ће се кости њихове разсести у паклу грешници ће казнићи быти у његовимъ мукама.

Иди кз тебѣ Господи, Господи, очи мои: на тебѣ оупокахъ не ѿими душѣ мою. Алъ очи мое управлѣне су кз теби, о Господе и Боже мой; на тебе се я ухвамъ; неодузми ми животъ; дай ми животъ и вечито спасеніе.

Сохрани ма ѿ сѣти юже составиша ми, и ѿ соблазнѣ дѣлающихъ беззаконіе. Сачувай ме одъ замке, кою ми направише, и сачувай ме одъ рѣвыхъ примерѣ оныхъ людій, кои чине безаконя.

Падѣтъ кз мрежѣ свою грешници: единъ есть азъ, дондеже преидѣ. Грѣшници ће пасти у свою собствену мрежу; а я ѣу самъ остати докъ непреѣмъ; я ѣу быти одъ тебе сохранѣнъ докъ непреѣмъ; я ѣу съ Боіомъ помоћу мирно и срећно преко замкѣй неповреѣнъ преѣи. Ко другоме яму копа, тай обично самъ у ню пада.

ИЗЪ МЕТЕОРОЛОГИЕ.

(Употребити за диктанда.)

Гдегодъ сунце ваздухъ наглие загрее, усколеба га и начини ветаръ.

Ветаръ е река наглие протичуѣгъ ваздуха.

Северни ветаръ душе изъ ладни крава са вечити снегова и ледова, зато е ладанъ.

Источни ветаръ долази са велики суви простора Азие, зато е сувъ.

Южни ветаръ долази изъ највреди предела Африке, зато е топалъ.

Западни ветаръ долази са великога атлантекогъ океана, зато е влажанъ.

Зашто е североисточни ветаръ ладанъ и сувъ, а югозападни топалъ и влажанъ?

Кадгодъ се у усколебаномъ ваздуху два противна ветрића сударе, начине виоръ.

Кадъ се вода загрее, претвара се у пару.

Пара е на топломъ месту невидлива, а на ладномъ претвори се у сићушне парне бещице, кое е лако видити.

Кадгодъ е ваздухъ ладни одъ испаравајуће воде иль землѣ, постане одъ паре магла.

Кадъ сунце маглу увати раствори е у невидливу пару, а кадъ ладанъ ветаръ ту пару увати, претвори е у маглу.

У доловима е као и изнадъ вода највише магле, ерѣ е туда и паре највише.

О есени е највише западни ветрова, пакъ и паре и облака и магле и кише највише.

Кадъ е ваздухъ топлии негъ испаравајућа земля, пара оде у висину, и постане облакъ.

У висини ваздуха што е више то и ладније, зато е тамо свака пара облакъ.

Магла и облакъ свеедно е, само е магла у низи, а облакъ у висини разлађена пара.

Кадъ ладанъ ветаръ на пунъ паре ваздухъ дуне, претвори невидљиву пару у облакъ, а топалъ ветаръ раствори облакъ у невидљиву пару.

Топалъ и сувъ ветаръ попије облаке и начини ведро.

Кадъ се пара на ладнимъ стварма разлади, претвори се у ситне капљице, то е роса.

Кадъ росу мразъ увати, начини одъ нѣ слану и инѣ.

Кадъ се више они сићушни парни бешчица у облаку илѣ магли уедно спое, начине се капљице, па киша.

Кадъ е съ мора долазећи пунъ паре ветаръ савъ ваздухъ паромъ испунио, онда е часкомъ кише, чимъ ладнии ветаръ дуне.

Кадъ се кишне капљице изъ висине падајући више уедно спое, или ихъ ветаръ едно на друго натера, изађу крупне капљѣ, и ако е облакъ дебљи, плюсакъ.

Што е плюсакъ ячи, знакъ да изъ веће висине и гушћегъ облака пада, а изъ нискогъ и танкогъ облака пада тия кишица.

Кадъ яки ветаръ повећи облакъ на брдо наглие нанесе и разбије, проспе се сва вода наедаредъ, то е провала облака.

Кадъ се парне бешчице у висини смрзну, постане снегъ; а кадъ се кишне капљѣ смрзну, ледъ, туча, градъ.

Кадъ се съ висине падајући снегъ, у топлие коло ваздуха ушавъ повешто растони, оно пада и киша и снегъ помешано.

Муња е електрична изъ облака у облакъ илѣ у землю бијућа варница.

Одъ близу исподъ хоризонта севајућу муња видимо само одсеванѣ, то су просевице.

Кадъ електрицитетъ ваздухъ усколеба, постане буре и олуй.

Громъ е гласъ склапајућегъ се муњомъ силовито раздераногъ ваздуха.

Грмљавина е изъ далека зуећи гласъ грома.

Кадъ се зраци сунца у кишнимъ капљицама згодно према нами преламаюћи распу, видимо дугу.

Дуга е већа и лепша, што е киша гушћа и шире вата, а сунце ниже стои.

Дуга се увекъ види на противной страни одъ сунца.

Изъ штатистике Аустрискогъ царства.

(Употребити за рачунске примере.)

У аустрискомъ царству ископа се годишњъ 8000 марки злата, (највише у Ерделю;) 130,000 марки сребра, (највише у Словачкой и Банату;) 4000 центи живе (у Крањској;) 60,000 цен. бакра (највише у Банату;) 100,000 ц. олова, у Крушкой; 4,500,000 ц. гвожђа (у Штаерској и Чешкој;) 25,000 ц. сумпора; 30,000 ц. стипсе; 45,000 ц. галице; 6000 ц. плаветногъ камена; 6.000,000. ц. соли (највише у Галицији;) 33,000,000 ц. каменогъ угља, (највише у Чешкој и Банату)

У аустр. царству заузимају планине брда и висови 9000 □ миля, највише по немачкимъ краевима, а 3000 □ миля равнице највише у Мађарској и Галицији; и има 37,000,000 ют. шуме, 12,000,000, ют. паше, 11,000,000 ют. башти и ливада и 2,000,000 ют. винограда. На тима се добие: 40,000,000 мерова шенице 60,000,000 мер. ражи, 44,000,000. мер. ечма, 32,000,000 мер. кокуруза, и 77,000,000 мер. зоби, (највише у срп. войводству.)

Далъ се добие: 40,000,000 мерова репе, 6,000,000 мер. варива, 85,000,000 центи кромпира, 1,200,000 ц. лана, 2,000.000 ц. кућелъ, 750,000 ц. дувана, 41,000,000 акова вина.

Јошъ се добие: 118,000 центи зейтина одъ маслине, 170,000 ц. зейтина одъ репице; 10,000,000 акова, пива 3,000,000 ак. ракие, и роди око 250,000,000 глава купуса.

У аустр. царству има 90 различити врети сисати животиня, 319 врети тица, 60 врети милова, 377 вр. риба, 5000 врети буба, 2000 вр. лептирова и 2000 вр. мува.

У ауст. царству има: 85,000 айгира, 1,400,000 кобила, 1,500,000 коня, 600,000 ждребади, 110,000 магараца и 35,000 мазги; 112000 бикова, 6,600,000 крава, 3,300,000 волова, 4,800,000 телади; далъ има 17,000,000 оваца, 1,600,000 коза, и 8,300,000 свиня, и 1,500,000 комада кошница.

За злато и сребро добие се свеке год. до 5,000,000 фр. За гвожђе 54,000,000 фор. За со 14,000,000 фор. За угаљ

5,000,000 фор. За бакаръ 3,500,000 фор. За све укупъ рударске производе 100,000,000 фор. годишнѣ.

Далъ се начини за 1,500,000 фор. порцулана; за 2,500,000 фор. штайнгута; за 18,000,000 фор. стакла највише у Чешкой; за 20,000,000, фор. цигала.

Сва жита изнесу годишнѣ 1,700,000,000 фор. а све укупъ землѣделске струке 3,000,000,000 фор.

Далъ се начини 110,000,000 мерова дрвеногъ угля; изради се и заслужи са памукомъ 80,000,000 фор. око коегъ 400,000 люди раде; начини се папира за 8,500,000 фор. и дрвени ствари начини се за 40,000,000 фор.

Далъ се добие: 400,000 центи овчие вуне, 93,000 центи меда, 32,000 ц. воска; и добие се за мед и восакъ 5,500,000 фор. за свилу 45,000,000 фор. за сиръ и масло 104,000,000 фор. за млеко 275,000,000 фор. за коже 34,000,000 фор. и за месо 142,000,000 фор.

Цела индустрија изведе еспапа за 1,200,000,000 фор. дакле мало яче одъ $\frac{1}{3}$ оногъ што землѣделство изведе.

Сва трговина извезе за 220,000,000 фор. робе, а увезе за 200,000,000 фор. годишнѣ.

У ауст. царству има 890 вароши, 2388 варошица, 71,000 села, и 5,700,000 домова. У њима е 26,000,000 землѣделаца, 9,000,000 занатлија, 6—800,000 войника, 250,000 трговаца, 180,000 чиновника, 70,000 свештеника и преко 50,000 учитеља. Женѣни е 7, неженѣни 11, неудати 10 милиона, и ту има 15,000 римски парохија, 4,300 унијатски, 3200 православни и 3200 реформатски. Далъ има 739 римски манастира са 8700 фратара, 176 рим. женски, са 5000 калуђерица, и 44 православна манастира са 270 калуђара. Има 30,000 мали школа, 280 гимназија, 150 реажки, 96 богословия, 20 велики школа, 30 войнички, 13 землѣделски, 8 техника, 5 универзитета, и има 19 заведенија за неме, 8 за слепе, и 65 за сироте.

У аустр. царству има 8,400,000 Немаца, 5,000,000 Мађара, 4,400,000 Чеха, 3,200,000 Рушняка, 3,000,000 Талијана, 2,700,000 Румуня, 2,200,000 Поляка, 1,900,000 Словака, 1,600,000 Срба, 1,400,000 Хрвата и Шокаца, 1,200,000 Словенаца, 1,000,000 Чивута, 60,000 Цигана и 10,000 Грка.

По вери е: 26,000,000 римляна, 3,500,000 унијата, 3,000,000 православни, 2,000,000 калвина, 1,200,000 лутерана, 50,000 унитарца.